

azokról a tapasztalatokról, amelyeket a tankerület körzeti iskolafelügyelői munkájuk első két esztendejében szereztek.

Angyal János tanügyi titkár, főigazgatói szakelőadó azt fejtette, hogy a körzeti iskolafelügyelőknek nagy nehézségekkel kell megküzdeniök hivatásuk betöltésében. Ennek a tudatában hívta össze a hatóság ezt az értekezletet, melynek feladata éppen azért az, hogy erőt, segítséget szolgáltatson az iskolák életének irányítói számára nagy és felelősségteljes munkájukban. Majd az iskolafelügyelet intenzívebbé tételére irányuló gyakorlati tanácsokat és útbaigazításokat adott a hallgatóságnak.

Többek hozzászólása után felszólalt az értekezleten Kósa Kálmán dr. miniszteri tanácsos is. Hangsúlyozta, hogy mindig boldognak érzi magát, valahányszor a magyar tanítói kar reprezentánsaival állhat szemben. Megnyugvással állapította meg, hogy a körzeti iskolafelügyelői intézményt és annak életrealitását a gyakorlat teljes mértékben igazolta. Tisztában van azzal, — mondotta tovább, — hogy a mai körzeti iskolafelügyelők voltaképpen úttörőmunkát végeznek és ez a legfőbb oka annak, hogy munkájuk rendkívül nehéz, de merítésnek biztatást abból, hogy mindenkor számíthatnak a kultuszminisztérium megértő támogatására.

A kultuszminiszter képviselőjének nagy lelkesedéssel fogadott felszólalása után Závodszy Levente dr. tanker. kir. főigazgató zárószavai következtek. Megköszönte Kósa Kálmán dr. miniszteri tanácsosnak az értekezleten való megjelenését és azt a megértő támogatást, amellyel lehetővé tette ennek a rendkívül tanulságos értekezletnek megtartását. Az ország határán fekvő pécsi tankerület nemzetnevelőinek hivatását az őrtálló katonák nemzeivédő feladatához hasonlította, a megjelenteket további lelkes munkára buzdította és ez-

zel az értekezlet emelkedett hangulatban véget ért.

A mennyiségtani dolgozatok. Az utóbbi évek pedagógiai irodalma kétségkívül megdöbbentően gazdag. A megjelenő közlemények száma oly nagy, hogy csak a figyelemmel kísérésük is szinte emberfeletti munka. És ez a széleskörű irodalom mégis feltűnően elhanyagolja a dolgozatírást. Ez az állítás kevésbé vonatkozik a nyelvi dolgozatokra, amikről gyakrabban jelennek meg közlemények, a mennyiségtani dolgozatirásról azonban legfeljebb elvi jelentőségű vitákról olvashat az ember. Még azokról is csak ritkán, hézagosan, mintha minden a legjobb, a legtökéletesebb lenne e téren. Pedig akadnak kifogásolható mozzanatai a mennyiségtani dolgozatírásnak, sőt lényeges hibák is mutatkoznak. Kilián Zoltán¹⁾ ezeket így foglalta össze:

„A tárgyi egység befejezése után íratott dolgozat legfeljebb csak arról adhat képet, mennyire élték bele magukat a tanulók a kérdéses egység mechanizmusába, de a kérdés lényegének, a logikai folyamat megértésének, a mennyiségbeli változás meglátásának megállapításához a dolgozat csak kevésbé adhat anyagot, mert a tanuló tudja, hogy pl. két hónapig mindig osztottak, tehát a dolgozat is csak az osztás köréből kerülhet ki s így minden gondolkodás nélkül nekivág a legutóbb tanult műveletnek. Az osztályozás szempontjából a dolgozatnak alig van jelentősége, mert még a legéberebb felügyelet mellett is le lehet lopni a szomszédról, de meg az osztályozás maga is egyre feleslegesebbé válik a modern tanításban. A zárthelyi dolgozat csalásra, hazudozásra szoktatja a tanulót, elfogódottá teszi a dolgozatírás külsősé-

¹⁾ L. Magyar Pedagógia. XXVIII. 145. lap.

gei, az izgalmak következtében munkaképessége erősen korlátozódik, a gyakorlati élet emberei ilyen nagy ünnepelességgel írt feladatmegoldásokat sohasem csinálnak.“

Ezek kétségkívül alapos és súlyos, az esetek legnagyobb részében helytálló ellenvetések. Én a magam részéről még a következőket csatolom hozzájuk: Vitán felül áll, hogy éppen a mennyiségtanból a legegyszerűsebb egy osztály színvonala. Jó adottságokkal rendelkező tanulóknak a mennyiségtan a középiskola legkönnyebb tantárgya, aki- nek ellenben nincsen érzéke, képessége hozzá, annak alaposan meg kell dolgoznia, sok esetben kinlódnia azért, hogy éppen csak elfogadható eredményt érjen el. Ez igen kellemetlen dilemma elé állítja a tanárt, mert vagy a jobb tanulókhöz méri a dolgozati példák színvonalát és ebben az esetben az osztály nagy része már eleve reménytelennek látva a munkát, csüggedten, vagy hozzá sem fog a dolgozat elkészítéséhez, vagy jól-rosszul próbál valamit összeszedgetni a szomszédjaitól. Ha ellenben átlagos, vagy annál is könnyebb a feladat, az éppen a tehetségesebb tanulóknak nem kelt elég érdeklődést (túlságosan könnyű lévén nekik a megoldás és kevés a megfejtéshez szükséges munka) s így az osztály jobb tanulóinak elcsúszását, a jobb színvonal süllyedését fogja eredményezni.

Mindezek a hibák már régóta élénken foglalkoztattak, állandóan iparkodtam őket megkerülni, illetve súlyukat csökkenteni. Az alábbiakban óhajtom elmondani, hogy milyen módon mutatkozott lehetőség a kiküszöbölésükre.

A korszerű középiskola minden tanítási órán valami problémát akar feloldozni, megoldani. Ennek igen szép és megokolt kifejtését adta Masszi

Ferenc.²⁾ Természetesen hatványozott mértékben érvényes ez a mennyiség-tani órákra, és a mennyiségtani dolgozati órák sem kivételek e tétel alól.

Az első ellenvetést, hogy t. i. a dolgozatban a tanuló gondolkodás nélkül nekivág a legutóbb tanult műveletnek, megkerülheti a tanár úgy, hogy olyan problémát ad, ami nemcsak a legutóbb tanult művelet elvégzését teszi szükségessé, hanem sokoldalú kapcsolatban áll a már régebben. a megelőző osztályokban tanultakkal is, így meg kívánja a tanulótól, hogy az addig tanult anyag nagy része felett uralkodjék, az állandóan és használhatóan a rendelkezésére álljon. Hiszen egy művelet sívár gyakorlása még tanítási órákon sem mutatkozik gyümölcsözőnek, legfeljebb az illető műveletet elkészítő és bevezető egy-két órán. Mennyivel többet kell meg kívánnunk egy nagyobb egység módszeres elvégzése után. Természetes, hogy rendszeresen kell szoktatnunk diákjainkat arra, hogy a régebben tanultak felett is állandóan és könnyen rendelkezésükre álljanak. Az első esetekben, ez igen nehezen fog menni, különösen akkor, ha tanítási órákon nem kívánjuk meg tőlük, hanem csak a dolgozatírás-kor. Végül nagy körültekintést kíván és gazdag példatárat tesz szükségessé, hogy az ilyen, önmagában zárt problémát tartalmazó feladat, sem szövegezésben, sem adataiban ne legyen természetellenes, valószínűtlen.

A további hibák orvoslását, nevezetesen, hogy a másérol való leírást a lehetőség szerint megakadályozzuk, továbbá, hogy elérjük azt, hogy minden tanuló erejéhez és képességéhez mért feladatot dolgozzon ki, úgy véltem megvalósíthatni, hogy a tanulók iskolai füzetébe előre elhelyeztem a nekik szánt feladatot. 3—4 tanuló kapta ugyanazt a

²⁾ Masszi F. Bevezetés a középiskolai nevelésbe. Pécs. 1936.

példát. (3—4-szeres sokszorozás írógépén nem okoz nehézséget!) A szövegek helyes elosztásával elérhető volt, hogy mindenki tehetségének és számolóképességének megfelelő feladatot kapott, amelynek megoldása azonfelül teljesen különbözött a szomszédjaitól. Ezáltal tehát a jogtalan segédforrásokat is sikerült majdnem teljesen kiküszöbölni. Hiszen a jó tanulónak is egész órán át teljes erejével kellett dolgoznia, hogy az ő nehezebb feladatát el tudja készíteni. Nem volt ideje, hogy szomszédjainak segítsen.

További nagy előnye ennek a módszernek az, hogy lényeges időmegtakarítást jelent. A mostani rövid, 45 perces órák pedig ugyancsak indokoltá teszik ennek a szempontnak a jogosultságát. Nincsen a feladatok másolásával járó, legalább 5—6 perces idővesztés, ami pedig menthetetlenül elveszett idő. Erre tanúm az a sok kartársam, akik inkább a dolgozatírási óra utáni tízperc rovására adnak alkalmat a tanulóknak, hogy munkájukat befejezhessék. S így a tanulóra annyira fontos óráközi pihenés drága perceit rövidítik meg. Pedig a dolgozatírás megfeszítettebb munkája után még fokozottabb mértékben van szüksége a tanulónak a pihenésre.

Ez szól ellene annak a módszernek, amely a jobb tanulók teljes órán át való foglalkoztatását úgy akarja elérni, hogy a tanár sok példát ad az osztálynak dolgozatíráskor s mindenki annyit old meg közülük, amennyit csak képes. De a sok feladat másolása sok időt is vesz igénybe. Másrészt (lehet, hogy sokaknak más a véleménye) én úgy tapasztalom, hogy nagyobb logikai öröm egy hosszabb feladat megoldása, mint több apróé.

Az egyéni, külön feladatok módszere tehát a dolgozatírási órán időnyereséggel jár. De az így nyert időért a tanár lényegesen több munkát és szabadide-

jéből sok órát kénytelen áldozni. Hiszen átlagosan csak 36-os osztály letszámot számítva, 9 usque 12-szer több munkát jelent a feladatoknak csak a megszóvegezése, hogy a szóosztásukat ne is említsem. Ezen felül nincsen meg annak sem a lehetősége, hogy a dolgozatok javítása sablonszerűen a helyes megoldásával való összehasonlításban álljon. Egy osztály egy dolgozatára így legalább 8—10 órai munkát kell fordítani.

Módszeresen dolgozó tanárnál, aki előre tudja, hogy mit is akar az osztályával elérni, legalább is a feladatok megszóvegezése, kijelölése nem fog munkatorlódást jelenteni, hiszen azokat jó előre elintézheti. A dolgozatok javításánál pedig nagy ellenérték több munkánkért az, hogy a javítás változatos s így kevébbé kimerítő, mint a stereotip hibák ellen végzett meddő küzdelem.

Meg kell még jegyeznem, hogy ez a módszer csak a felsőbb osztályokban mutatkozott célravezetőnek, legfeljebb a negyedik osztálytól kezdve. Felső osztály pedig ritkán van egy tanár keze alatt több, mint kettő. Tehát az egész esztendei munka, ami a dolgozatíratásnak ilyen módon való keresztülvitelével jár, nem több, mint 100—120 óra. Több éve működő tanárnál pedig, akinek már kellő feladatgyűjtemény áll a rendelkezésre, jóval kevesebb, szinte csak fele ennyi. Ami nem sok, különösen, ha hozzávesszük azt, hogy milyen nagyfokú önállóságra szoktatjuk így a tanulókat.

Nem lenne teljes írásom, ha a gyakorlatban mutatkozó hibákra is nem utalnék egyben. Kétségtől igaz az, hogy a dolgozatok értékelése, ha ilyen módon íratjuk őket, nem lehet egyértékű. Hiszen pl. hibátlan és hibátlan dolgozat között roppant különbségek adódnak, mert egyik feladat könnyű, a másik pedig lényegesen nehezebb. Ha egy gyengébb képességű, de egyébként szor-

galmas tanuló a maga könnyű feladatait állandóan kifogástalanul oldja meg, azért nem tarthat egyben számot esztendő végére épen olyan jeles osztályzatra, mint aki egész év folyamán a legnehezebb feladatokat oldotta meg sikeresen. A magam részéről úgy szoktam eljárni, hogy aki dolgozatát kifogástalanul készíti el, az a következő dolgozatíráskor egy fokkal nehezebb feladatot kap. Hasonlóképpen az elégtelenül dolgozó egy fokkal könnyebbet. Amivel a fejlődés lehetőségét látom biztosítottak.

Az értékelés tehát nem könnyű ennél a módszernél. A teljesítmények állandó viszonyítása sok munkával és még fokozottabb felelősséggel jár.

Másik hibája e módszernek, hogy a dolgozatok javítása csak otthon történhetik. A javítási órán csak a tipikus hibákat, esetleg a kirívó tévedéseket beszélhetjük meg, de a javítás technikai részének az iskolában való keresztülvitele leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Egyetlen óra alatt ugyanis nem lehetséges 10—12 féle feladat teljes megoldása.

E hiba jó oldala viszont az, hogy a szülőknél állandóan módjukban van gyermekeik munkáját ellenőrizni, hiszen minden dolgozatírás után hazaviszi fűzetjét a tanuló.

Dombi Béla.

A polgári iskola és a kereskedelmi iskola viszonya. Boda Istvánnak a *Kereskedelmi Szakoktatás**-ban megjelent cikke, olyan témakört tárgyal rövid értekezésében, amely nem most vetődött fel, hanem már sok vitatkozásnak képezte az anyagát.

Az író az eddig még teljesen ki nem épített középfokú gazdasági iskola szervezéséhez óhajtt gondolatokat adni s ezt a különböző iskolatípusok egymással való rivalizálásának ismertetésével kezdi.

* Polgári iskola—felsőkereskedelmi iskola—középiskola (1936. július.)

Megállapítja, hogy mindenik több akar lenni, mint amilyen célból létesítették, mindenik bele akar nyúlni valamelyik magasabb színvonalú iskolának munkakörébe. Ez a kiindulás, bár nem mondja meg a szerző, elsősorban a polgári iskola a 8 osztályos teljes iskola kiépítésére irányuló törekvésére vonatkozik, amint a későbbiekből kitűnik. A középfokú gazdasági képzésről szóló s a cikk nagyobb részét kitevő fejezetet főnyileg a Polgári Iskolai Tanáregyesület 1933-ban készült javaslatával kezdi. A javaslat a 8 osztályos teljes polgári iskola kiépítését a gazdasági képzés szempontjából tartja szükségesnek, a cikkíró ezt ezen iskolatípus felfelé való törekvésének, ismert feladatköre túllépésére irányuló próbálkozásának minősíti.

Ezek után felállítja a középfokú képzés lehető három megoldását, amihez a mintát az Eötvös-féle 1879-es tervzetben találta meg. Az egyik típus lenne az önálló gazdasági iskola, amelyben a gazdasági képzés nyolc évfolyamon keresztül menne végbe. A másik egy olyan középfokú gazdasági iskola, amely a tulajdonképeni középiskolák alsó tagozatához való hozzákapcsolódás útján létesülne. A harmadik ugyanez, csak-hogy nem a középiskolához, hanem a négyosztályos polgári iskolához lenne hozzacsatolva. Miután kifejti, hogy az önálló 8 osztályos gazdasági iskolatípus lenne a legideálisabb szervezet, lélektani, szociális és gazdasági szempontokra utal, amelyek mégis csak a középiskolai rendszerhez kapcsolódó gazdasági képzést indokolják. A harmadik lehetőséget, a polgári iskolához való csatolást, teljesen elveti és ezt indokolja is úgyannyira, hogy a cikk átolvasása után az az embernek a benyomása, hogy az a Polgári Iskolai Tanáregyesület említett tervezete ellen készült. Miért ne lehetne a 8 osztályos polgári iskola azzá, aminek ő a saját